Sociale relaties op school

Basisscholieren in relatie met hun klasgenoten

2023-2025

Onderzoek op basis van de OnderwijsMonitor Limburg

December 2025

Jacqueline Charpentier
Lynn van Vugt
Mélanie Monfrance

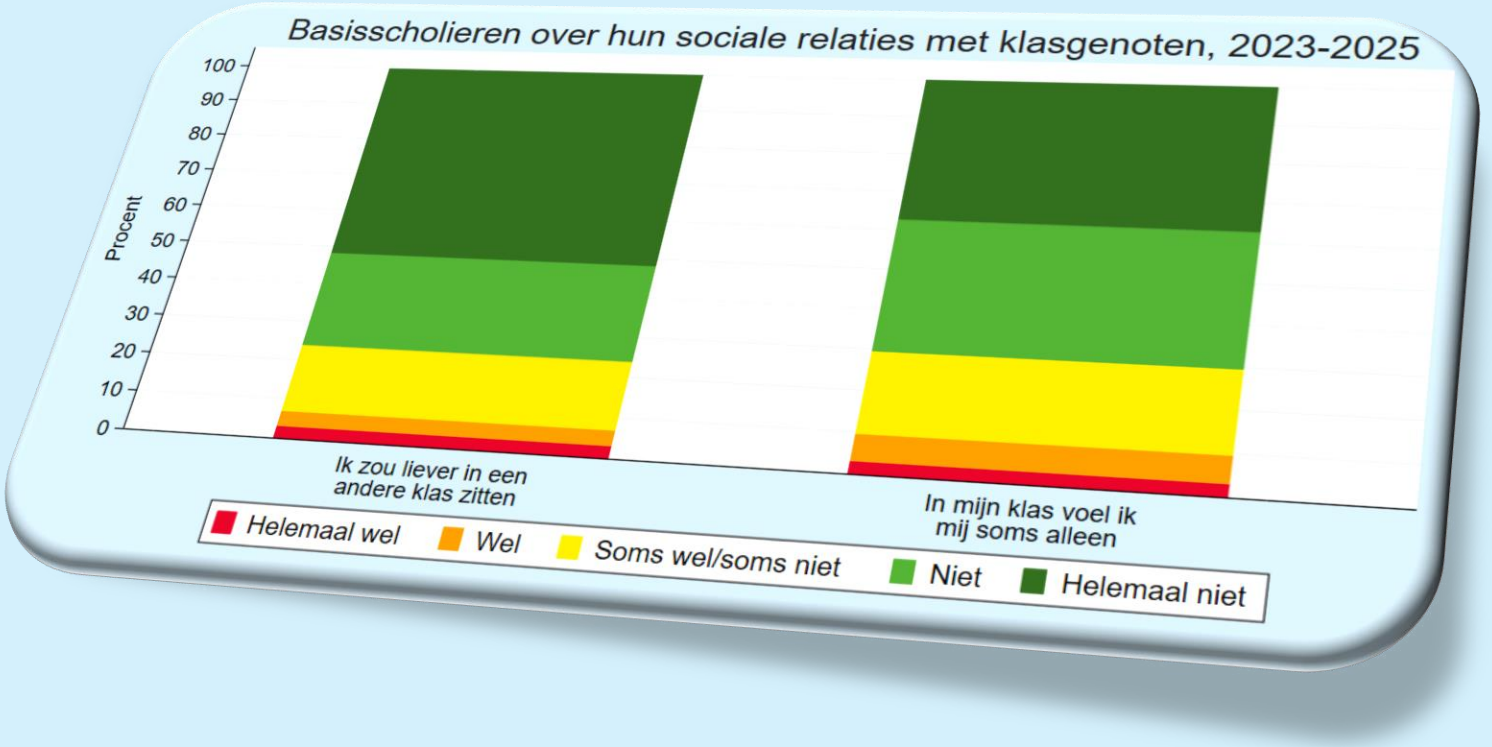

Maastricht University

Factsheet OML2025-022

Introductie

Sociale relaties zijn een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van een kind. In de OnderwijsMonitor Limburg (OML) meten we twee soorten sociale relaties: sociale relaties met klasgenoten en sociale relaties met leraren. In deze factsheet gaan we in op de sociale relaties met klasgenoten.

Positieve relaties met leeftijdsgenoten dragen niet alleen bij aan een gevoel van erbij horen, geluk en veiligheid, maar ook aan het algemene mentale welzijn.[1,2] Daarnaast spelen ze een cruciale rol in bij de vorming van sociale normen, het oplossen van conflicten en het vormen van een eigen identiteit.[3,4] Bovendien zijn goede relaties met klasgenoten gunstig voor schoolsucces: leerlingen met positieve relaties met leeftijdsgenoten zijn vaak meer betrokken en gemotiveerd op school.[5] Leerlingen die problemen ervaren met leeftijdsgenoten of frequente conflicten hebben, lopen een hoger risico op stress, chronisch verzuim of schooluitval.[2,6] Vooral sociale afwijzing vanuit leeftijdsgenoten wordt in verband gebracht met verminderd prosociaal gedrag en emotionele problemen.[7] Daarnaast kunnen negatieve interacties met leeftijdsgenoten bijdragen aan een laag zelfbeeld, verhoogde angst- en depressiesymptomen en gevoelens van minderwaardigheid.[2]

In deze factsheet

Vanwege het belang van inzicht in sociale relaties met klasgenoten van leerlingen op school verzamelen we hierover informatie sinds 2025 in de OnderwijsMonitor Limburg bij leerlingen in groep 8 van het primair onderwijs. Hoewel leerlingen al sinds 2017 vragen over sociale relaties beantwoorden, hebben we in 2023 de antwoordcategorieën aangepast. Hierdoor hebben we besloten om de analyses in deze factsheet te tonen vanaf 2023. Indien u geïnteresseerd bent in de resultaten vanaf 2017, klik dan hier.

Het gaat hierbij om zelfrapportage door leerlingen. In deze factsheet zetten we de resultaten op een rij. We bekijken de onderdelen:

- Vergelijking tussen 2023-2025
- Verschillen in die trend tussen jongens en meisjes
- Verschillen in die trend naar opleidingsniveau ouders
- Verschillen in die trend naar regio

Als uw school/bestuur heeft deelgenomen, kunt u ook cijfers voor uw eigen school/bestuur inzien in de digitale terugkoppeling, via deze link. Hiervoor is de inlogcode nodig die bestuurders en schoolleiders van deelnemende scholen hebben ontvangen. Indien u deze niet (meer) heeft, e-mail dan naar: oml-sbe@maastrichtuniversity.nl.

Resultaten in het kort

- De ervaren sociale relaties met klasgenoten zijn gelijk gebleven tussen 2023 en 2025.

- In 2025 zijn er geen verschillen tussen jongen en meisjes in de ervaring van sociale relaties met klasgenoten.
- Bij zowel jongens als meisjes zijn de ervaren sociale relaties tussen 2023 en 2025 gelijk gebleven.

- In 2025 zijn er geen significante verschillen in de sociale relaties met klasgenoten van leerlingen met verschillend opgeleide ouders.
- Bij alle leerlingen met verschillend opgeleide ouders zijn de ervaren sociale relaties gelijk gebleven tussen 2023 en 2025.

- In 2025 zien we geen significante verschillen tussen regio's in de ervaren sociale relaties met klasgenoten.
- In alle regio's zijn de ervaren sociale relaties met klasgenoten gelijk gebleven tussen 2023 en 2025.

Algemeen beeld

Tabel 1 geeft een beeld van de verdeling van de verschillende groepen leerlingen die in de data en zodoende ook in deze factsheet zijn vertegenwoordigd.

Tabel 1. De verschillende groepen leerlingen in de OML, in absolute aantallen en percentages (2023-2025).

Geslacht	Aantal leerlingen	Percentage
Jongens	6.055	49,79
Meisjes	6.106	50,21
Opleiding ouders		
Mbo of lager	1.572	12,93
Hbo	1.917	15,76
Wo	1.061	8,72
Onbekend	7.611	62,59
Regio		
Noord-Limburg	2.710	22,28
Midden-Limburg	2.129	17,51
Sittard-Geleen	1.643	13,51
Maastricht-Heuvelland	2.389	19,64
Parkstad Limburg	3.290	27,05
Totaal	12.161	

Sociale relaties met klasgenoten

Om de sociale relaties die leerlingen ervaren met hun klasgenoten in beeld te brengen, zijn enkele stellingen aan hen voorgelegd. Leerlingen konden antwoorden op een schaal van 1 (helemaal niet) tot en met 5 (helemaal wel). Figuur 1 geeft een algemeen beeld van hoe de leerlingen hebben geantwoord in de periode 2023-2025. Eén van de stellingen vraagt de leerlingen of ze liever in een andere klas zouden zitten. Hierbij geeft ongeveer de helft van de leerlingen aan het helemaal niet hiermee eens te zijn. Ook worden de leerlingen gevraagd om aan te geven of ze zich soms alleen voelen in de klas. Hierop zegt bijna 40 procent dat dit helemaal niet zo is.

Om een algemeen beeld te krijgen van de sociale relaties met klasgenoten die leerlingen ervaren, hebben we de twee stellingen samengevoegd in een index.* Bij het maken van de index is de schaal van beide stellingen omgedraaid. Op deze manier kunnen we de verschillen kwantificeren en de verschillen tussen groepen en over de tijd in kaart brengen. Een hogere score op de index betekent dat leerlingen betere sociale relaties met klasgenoten ervaren.

Figuur 1: Basisscholieren over hun sociale relaties met klasgenoten, 2023-2025

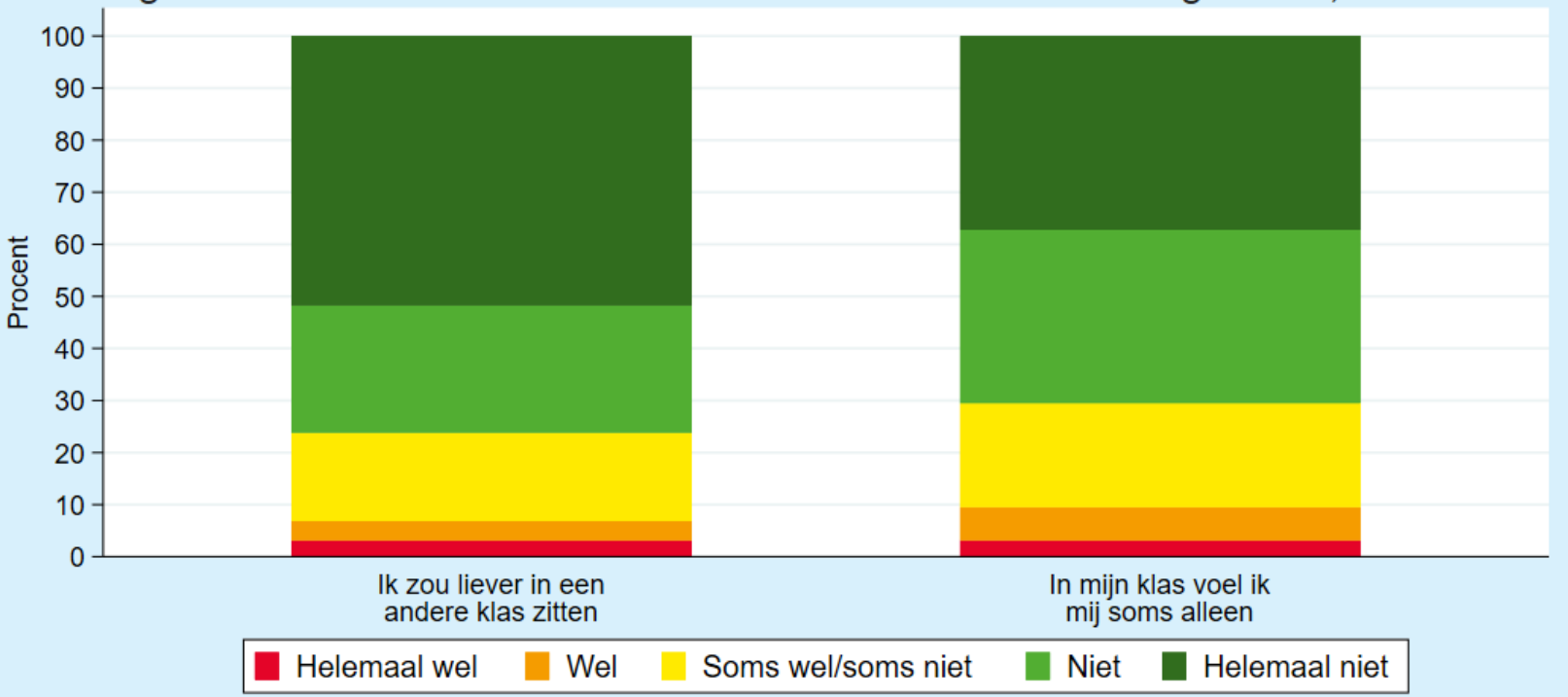

* De betrouwbaarheid (cronbach's alpha) van de index is 0.53. Dit is een relatief lage maar acceptabele betrouwbaarheid. De index is gestandaardiseerd met gemiddelde 0 en standaarddeviatie 1. Het gemiddelde is bepaald voor alle leerlingen over alle schooljaren. Vóór 2023 waren de vragen via een 4-punt schaal gesteld. Hierdoor kunnen de huidige resultaten iets afwijken van de vorige factsheets.

Verschillen naar jaar

Figuur 2 toont de gemiddelde ervaren sociale relaties met klasgenoten sinds 2023. We zien dat de sociale relaties met klasgenoten tussen 2023 en 2025 nagenoeg gelijk zijn gebleven. De lichte stijging is namelijk niet significant.

Figuur 2: Sociale relaties met klasgenoten, naar jaar

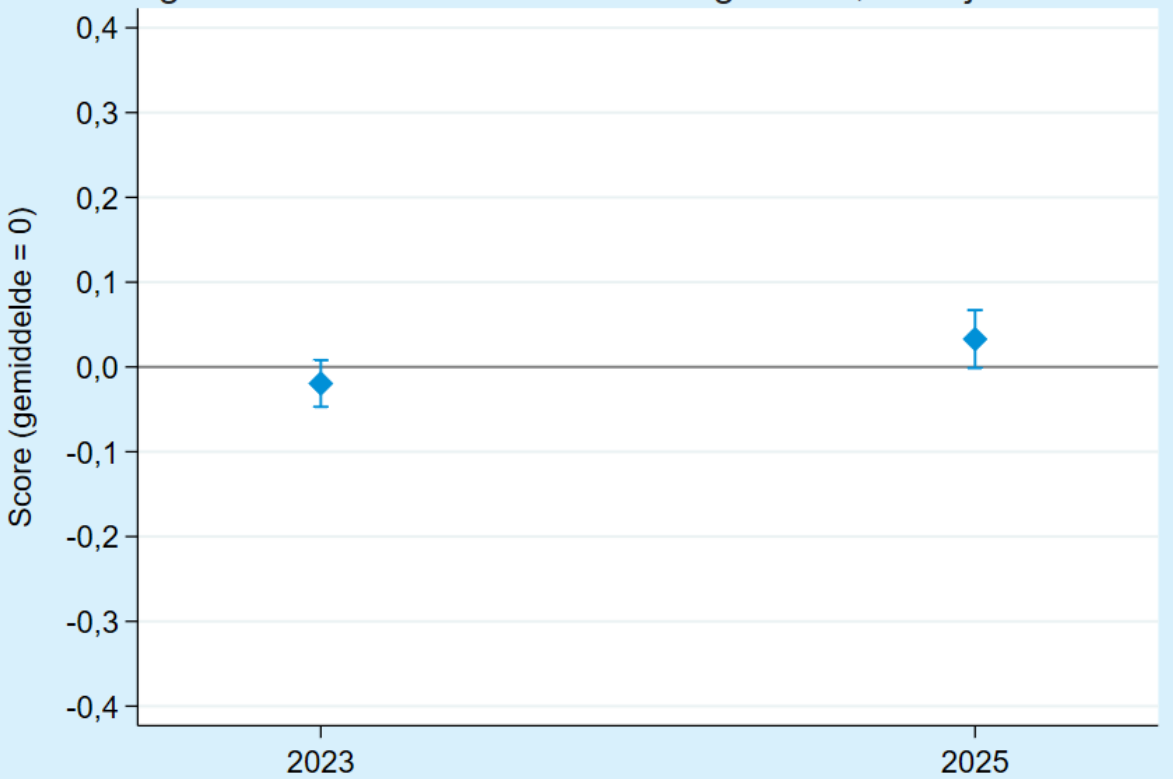

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, opleiding ouders en regio.

Verschillen naar geslacht

Figuur 3 toont de resultaten over de ervaren sociale relaties met klasgenoten, uitgesplitst naar geslacht. Zowel voor jongens als voor meisjes blijven de ervaren sociale relaties gelijk tussen 2023 en 2025. De lichte stijging voor meisjes in 2025 is niet significant. In 2023 geven jongens aan significant hogere sociale relaties met klasgenoten te ervaren dan meisjes. In 2025 is dit verschil verdwenen.

Figuur 3: Sociale relaties met klasgenoten, naar jaar en geslacht

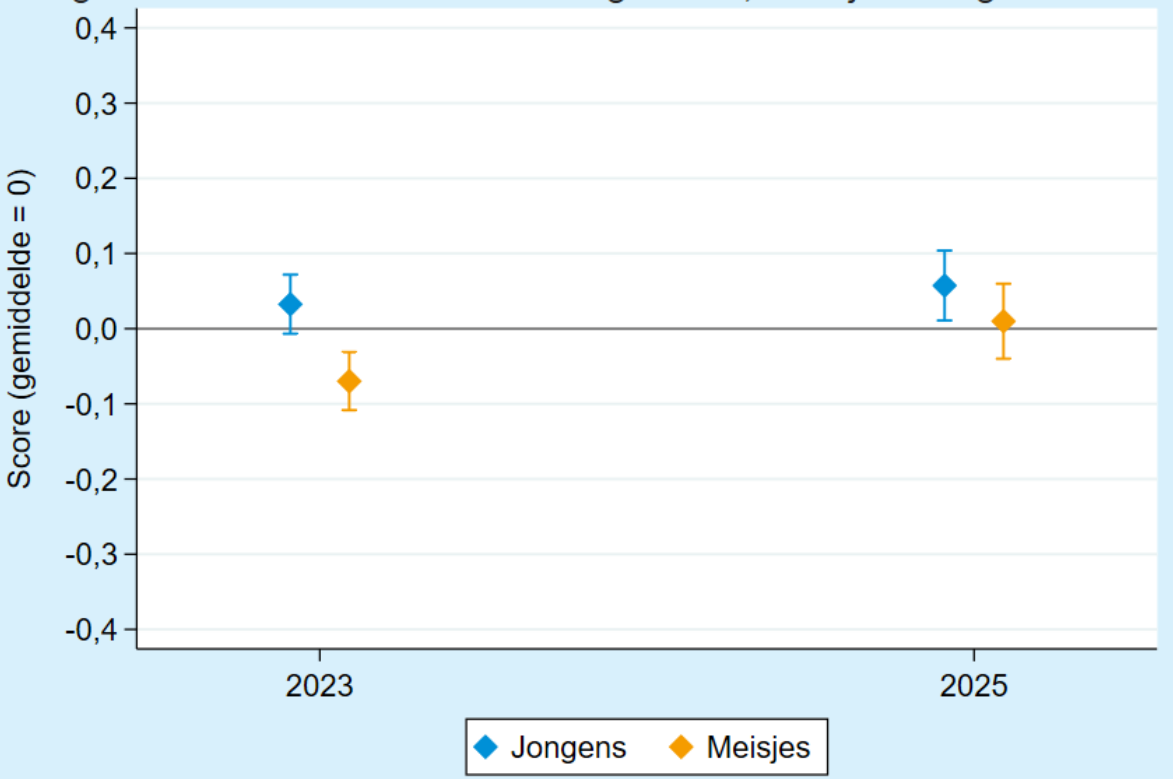

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor leeftijd, opleiding ouders en regio.

Verschillen naar opleidingsniveau ouders

Figuur 4 laat de ervaren sociale relaties met klasgenoten zien, uitgesplitst naar het opleidingsniveau van de ouders. Hoewel we een lichte stijging zien bij de leerlingen met hbo-opgeleide ouders, is deze stijging niet significant. Er zijn dus geen significante verschillen tussen 2023 en 2025 op basis van het opleidingsniveau van de ouders. Ook zien we dat er geen significante verschillen zijn tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders.

Figuur 4: Sociale relaties met klasgenoten, naar jaar en opleiding ouders

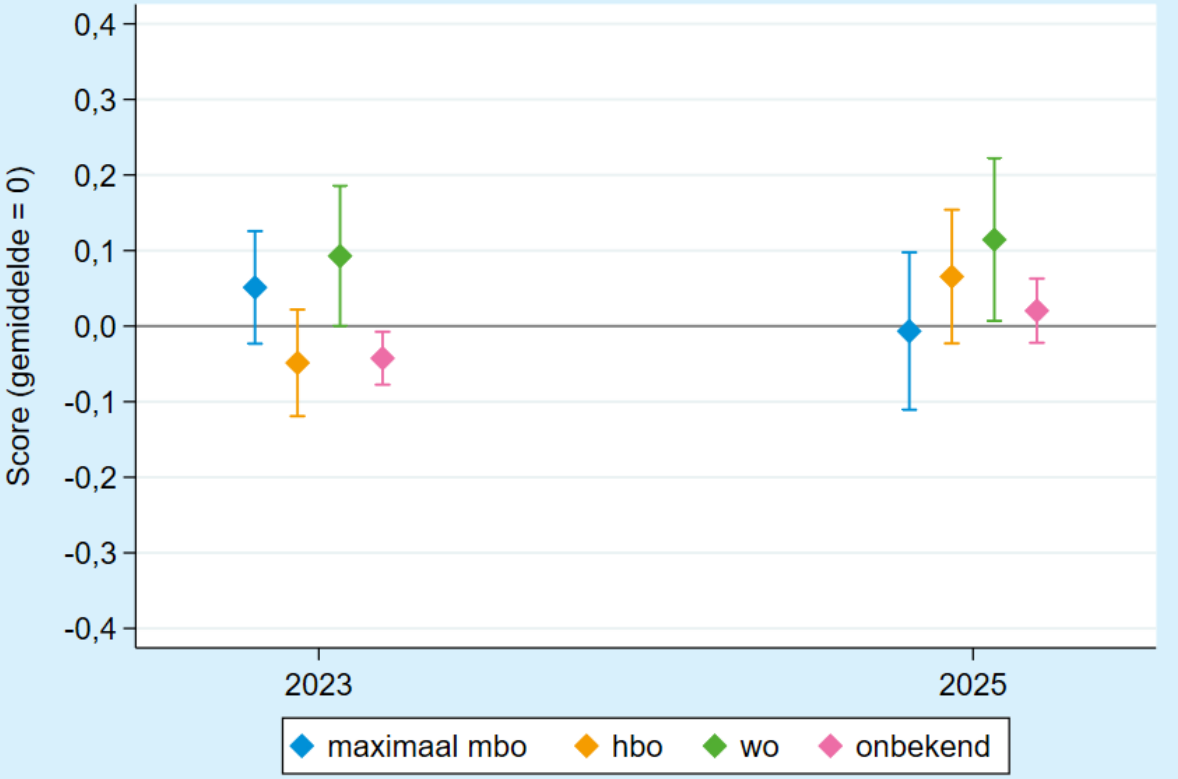

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en regio.

Verschillen naar regio

Figuur 5 splitst de resultaten over de ervaren sociale relaties met klasgenoten uit naar regio. Tussen 2023 en 2025 zien we een lichte stijging in Midden-Limburg, maar deze stijging is niet significant. We zien dus in alle regio's geen significante verschillen tussen 2023 en 2025. Daarnaast zijn er tussen de regio's ook geen verschillen.

Figuur 5: Sociale relaties met klasgenoten, naar jaar en regio

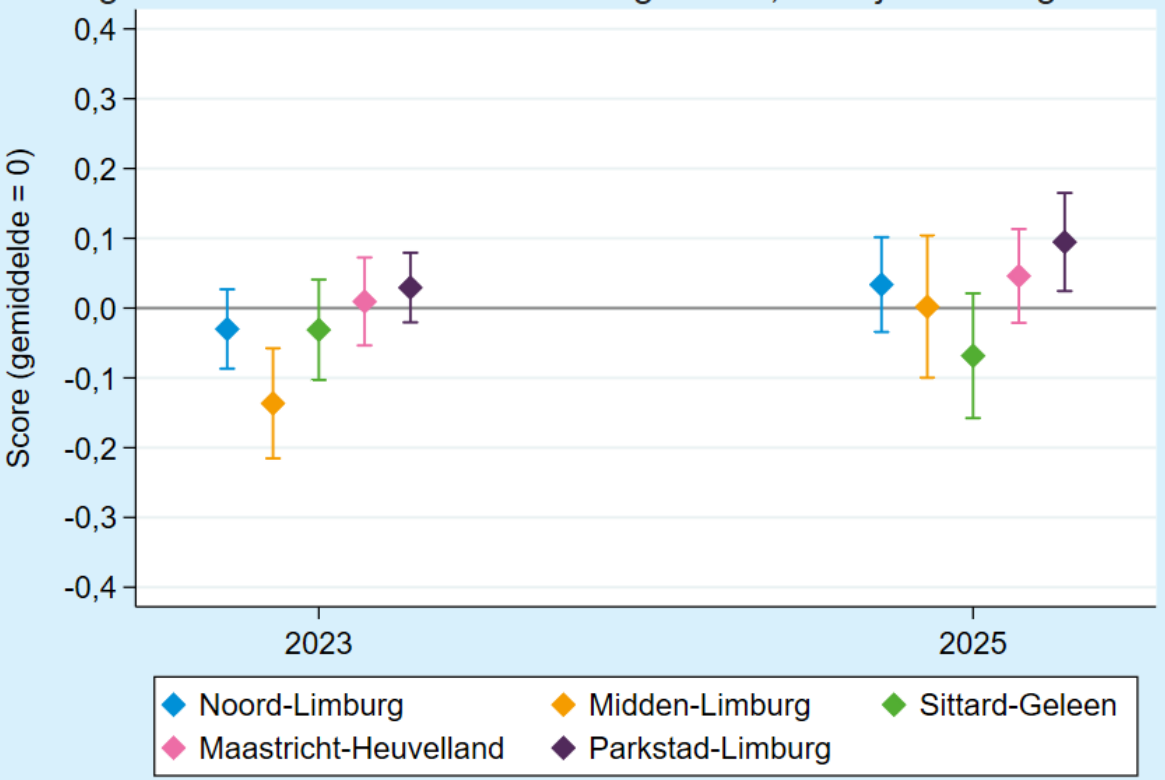

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en opleiding ouders.

Aanbevelingen voor de schoolpraktijk

In de introductie werd het belang van sociale relaties die leerlingen met klasgenoten hebben besproken. Het ontbreken van betekenisvolle relaties met klasgenootjes zorgt voor eenzaamheid, gebrek aan zelfvertrouwen en vergroot de kans op schooluitval.[8,9] Door middel van schoolbrede en preventieve programma's kan gewerkt worden aan een positief leer- en leefklimaat, wat bijdraagt aan de sociale cohesie tussen de leerlingen. Bijvoorbeeld door leerlingen te leren over sociaal gedrag, leren te reflecteren én leren zich sociaal te gedragen, neemt de kans op een prettig leer- en leefklimaat toe.[10] Ook zijn er interventies die zich specifiek richten op het verbeteren van sociaal gedrag van leerlingen, zodat zij betere sociale relaties met klasgenoten kunnen creëren. Leerlingen die deelnemen aan dit soort interventies verbeterden niet enkel de sociale relaties met leeftijdsgenoten, maar verbeterden ook andere sociale en emotionele vaardigheden en competenties.[11-14]

Een voorbeeld van een goed opgezette en uit te voeren interventie is "Programma Alternatieve Denkstrategieën" (PAD). Meerdere onderzoeken laten zien dat PAD goede effecten heeft op verschillende aspecten zoals sociaal-emotionele skills, attitude, emotioneel welzijn en prosociaal gedrag.[15] PAD is een schoolbrede sociaal-emotionele leerinterventie voor basisschoolleerlingen. Leerkrachten geven gestructureerde lessen (wekelijks/tweewekelijks) met rollenspellen, discussies en materialen zoals poppen. Belangrijke elementen in de interventie zijn bijvoorbeeld gevoelens benoemen, kalmeren, perspectief nemen en stapsgewijs conflicten oplossen.

Ander onderzoek wijst uit dat sociale relaties verbeterd kunnen worden door interventie programma's die de sfeer in de klas verbeteren. Voorbeelden hiervan zijn School Wide Positive Behavior Support[16], de Vreedzame School[17] of KiVa[18]. Deze programma's zijn ook opgenomen in de databank van het Nederlands Jeugdinstituut. In deze programma's staat een positieve benadering centraal waarbij men uitgaat van verschillende niveaus binnen de school (de school, de klas en het individuele kind), die gericht is op het aanleren van goed sociaal gedrag in samenspraak met ouders of buurt. Dit kan bijdragen aan goede sociale relaties tussen leraren en leerlingen en tussen leerlingen onderling. Daarnaast kan het ondersteuning bieden aan leerlingen met gedragsproblemen.[16]

Bronnen

[1] Cassidy, J., & Shaver, P. R. (2016). Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications (3rd ed.) [isbn: 9781462536641]. Guilford Publications.

[2] Dijkstra, J., & Veenstra, R. (2011). Peer Relations [isbn: 9780123739490]. In B. Brown & M. Prinstein (Eds.), Encyclopedia of Adolescence (pp. 255–259, Vol. 2). Academic Press.

[3] Keijsers, L., & Bülow, A. (2021). Growing Up in Times of COVID-19: When a Window of Opportunity is Temporarily Closed [isbn: 978-3-030-65354-5]. In E. Aarts, H. Fleuren, M. Sitskoorn, & W. T. (Eds.), The New Common (pp. 117–123). Springer.

[4] Orben, A., Tomova, L., & Blakemore, S. J. (2020). The effects of social deprivation on adolescent development and mental health. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(8), 634–640.

[5] Raufelder, D., Jagenow, D., Drury, K., & Hoferichter, F. (2013). Social relationships and motivation in secondary school: Four different motivation types. *Learning and Individual Differences*, 24, 89-95.

[6] Sarkova, M., Bacikova-Sleskova, M., Geckova, A. M., Katreniakova, Z., van den Heuvel, W., & van Dijk, J. P. (2014). Adolescents' psychological well-being and self-esteem in the context of relationships at school. *Educational Research*, 56(4), 367–378.

[7] Wentzel, K. R., Barry, C. M., & Caldwell, K. A. (2014). Friendships in Middle School: Influences on Motivation and School Adjustment. *Journal of Educational Psychology*, 96(2), 195–203.

[8] Onderwijskennis. (2022). Sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling. Zie link.

[9] Sleeuwen, W. & Heyne, D. (2020). Schoolverzuim aanpakken. Een wetenschappelijke onderbouwing. Nederlands Jeugdinstituut. Zie link.

[10] Nieuwboer, A., & van Tuijl, C. (2017). Relaties in de klas: een multi-level onderzoek naar voorspellers van de leerkracht-leerling relatie en peer relaties op individueel en klasniveau. *Pedagogische Studiën*, 94(1), 1-24. Zie link.

[11] Bierman, K. L., Coie, J. D., Dodge, K. A., Greenberg, M. T., Lochman, J. E., McMahon, R. J., Pinderhughes, E., & Conduct Problems Prevention Research Group. (2010). The effects of a multiyear universal social–emotional learning program: The role of student and school characteristics. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 78(2), 156–168.

[12] Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432.

[13] Raimundo, R., Oliveira, S., Roberto, M. S., & Marques-Pinto, A. (2024). Effects of a Social–Emotional Learning Intervention on Social–Emotional Competencies and Behavioral Problems in Elementary Students Amid COVID-19. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 21(9), 1223.

[14] Coelho, V. A., Sousa, V., & Figueira, A. P. (2016). The Effectiveness of a Portuguese Elementary School Social and Emotional Learning Program. *The journal of primary prevention*, *37*(5), 433–447.

[15] Shi, J., Cheung, A. C. K., & Ni, A. (2022) The effectiveness of Promoting Alternative Thinking Strategies program: A meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 13, 1030572.

[16] Nederlands Jeugdinstituut. School Wide Positive Behavior Support. Zie link.

[17] CED groep. Vreedzame school. Zie link.

[178] Nederlands Jeugdinstituut. KiVa. Zie link.

© December 2025. Universiteit Maastricht, School of Business and Economics, Department of Macro International and Labour Economics (MILE). Niets uit deze uitgave mag op enige manier worden verveelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.